

PAŽYMA
APIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL NOTARŲ ATLYGINIMO DYDŽIŲ (ĮKAINIŲ) NUSTATYMO
METODIKOS PATVIRTINIMO“ PROJEKTĄ (TOLIAU – PROJEKTAS)
DERINIMĄ

Institucijos pavadinimas (rašto data ir Nr.)	Pasiūlymas/pastaba	Komentarai
Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimo tarnybos 2022-12-30 raštas Nr. 1T-1826	<p>1. Nutarimo projekto 4.2 papunktyje numatyta, kad <i>atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdžio kriterijus reiškia, kad identifikuojami socialiai jautrūs notariniai veiksmai, kurie turi būti prieinami daugumai visuomenės narių, todėl įkainiai už tokių notarinių veiksmų atlikimą gali būti mažesni, nei apskaičiuota jų vidutinė savikaina.</i></p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad nei Nutarimo projekte, nei kartu su Nutarimo projektu parengtame Teisingumo ministerijos lydraštyje nėra atskleidžiamas sąvokos „socialiai jautrūs notariniai veiksmai“ turinys. Vienintelė užuomina į sąvokos paaiškinimą yra pateikiama Vyriausybės strateginės analizės centro atliktame tyrime „Notaro atlyginimo įkainių galimų nustatymo kriterijų ir tvarkos analizė“¹, kuriame įvardinta, kad „<i>Visų pirma, tai yra įvairūs sandoriai tarp artimų giminaičių, taip pat visa su paveldėjimu susijusių paslaugų grupė.</i>“.</p> <p>Specialiųjų tyrimų tarnybos nuomone, notarų atlyginimo dydžių (įkainių) skaičiavimui aktualūs kriterijai turi būti aiškūs ir nedviprasmiški, o juose numatytos sąvokos paaiškintos teisės aktuose. Neturint galimybės žinoti, kokie notariniai veiksmai gali būti laikomi „socialiai jautriais“, gali pasitaikyti piktnaudžiavimo atvejų netinkamai interpretuojant sąvokos turinį, kas turėtų įtakos neteisingai ir nepagrįstai apskaičiuojant notarų atlyginimo dydžius (įkainius). Siekiant didinti skaidrumą notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodikoje, rekomenduojame Nutarimo projekte atskleisti sąvokos „socialiai jautrūs notariniai veiksmai“ turinį.</p>	<p>Atsižvelgta iš dalies</p> <p>Pakoreguotas Projekto 4.2 papunktis, nurodant, kad atliekamo notarinio veiksmo ar teikiamos paslaugos pobūdžio kriterijus reiškia, kad Vyriausybė identifikuoja socialiai jautrius notarius veiksmus (sandoriai tarp artimų giminaičių, notariniai veiksmai, kurie turi būti prieinami daugumai visuomenės narių ir pan.), todėl įkainiai už tokių notarinių veiksmų atlikimą gali būti mažesni, nei apskaičiuota jų vidutinė savikaina.</p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 19 straipsniu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės priimti du teisės aktus:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vyriausybės nutarimą dėl Notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodikos patvirtinimo (derinamas Projektas, kuriame įtvirtinama įkainių nustatymo kriterijų taikymo, įkainių apskaičiavimo ir perskaičiavimo tvarka); 2. Vyriausybės nutarimą dėl Notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo (kuriuo bus patvirtinti konkretūs įkainiai už notarinius veiksmus). <p>Kaip nurodyta Vyriausybės strateginės analizės centro (toliau – STRATA) atliktame tyrime, spręsti, kokie notariniai veiksmai yra socialiai reikšmingi (jautrūs) yra Vyriausybės diskrecija, STRATA pasiūlytas įkainių nustatymo modelis sudaro pagrindą taikyti socialiai jautrių notarinių veiksmų atžvilgiu kryžminio</p>

¹ Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2022/12/NOTARAI_ATASKAITA_2022-11-22.pdf

		<p>subsidijavimo procedūrą, kurios pasekmė – socialiai jautrių notarinių veiksmų subsidijavimas pelningais notariniais veiksmams. Atsižvelgiant į tai, STRATA tyrime taip pat nėra pateikiami kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų spręsti, kokie veiksmas turėtų būti laikomi socialiai jautriais. Manytina, kad tokių kriterijų įtvirtinimas Notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodikoje galėtų nepagrįstai riboti Vyriausybės teisę spręsti dėl mažesnių įkainių nustatymo už veiksmus, kurie turi būti prieinami visoms socialinėms grupėms, arba užprogramuotą situaciją, kai Vyriausybei nusprendus dėl naujų socialiai jautrių notarinių veiksmų, iš pradžių turėtų būti keičiama Notarų atlyginimo dydžių (įkainių) nustatymo metodika, o tik po to koreguojami įkainiai.</p> <p>Taip pat abejotina, ar Vyriausybės diskrecija spręsti, kokiems notariniams veiksmams turėtų būti nustatyti mažesni įkainiai nei jų savikaina, gali būti vertinami kaip piktnaudžiavimo atvejai.</p>
<p>Lietuvos notarų rūmų 2023-01-03 raštas Nr. S-7</p>	<p>4. Metodikos 6.3 papunktyje ir Metodikos priede Nr. 3 pateiktas notarinių veiksmų savikainos apskaičiavimo algoritmas yra klaidingas ir iškreipiantis Notariato įstatyme įtvirtintą sąnaudų principą, kadangi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - notarinio veiksmo atlikimo sąnaudas labiausiai apsprendžia laikas, notaro skiriamas klientų valios išsiaiškinimui, sandorio projekto parengimui, teisinio tyrimo atlikimui ir sandorio patvirtinimui. Todėl visos sąnaudos (kintamos ir pastovios) turėtų būti paskirstytos atskiriems notariniams veiksmams pagal notaro skiriamą laiką, o ne pagal biuro darbuotojų skiriamą laiką; - apskaičiuojant notarinių veiksmų savikainą pagal laiką, vertinamas notaro biuro DUFS, į kurį nėra įtrauktas notaro, kuriančio didžiausią pridėtinę vertę, atlygis. Tuo tarpu į DUFS gali būti įtraukti teisinio darbo nedarbo darbuotojų, pavyzdžiui, buhalterio, IT personalo, biuro administratoriaus ir valytojo atlyginimai; - likusias kintamas ir pastovias sąnaudas siūloma paskirstyti tik pagal veiksmų skaičių, o tai klaidinga, kadangi notaras atlieka daugybę kitų veiksmų, kurie yra ne pagrindiniai, o papildomi, nors ir atliekami kartu su pagrindiniu notariniu veiksmu, pavyzdžiui, tvirtinamu sandoriu. Skirstant sąnaudas pagal pasiūlytą metodą (pagal skaičių), notarinių veiksmų įverčiai bus iškreipti, nes pagrindiniams veiksmams bus skiriama sąlyginai mažiau sąnaudų (ir mažesni 	<p>Neatsižvelgta</p> <p>Projekte 6.3 papunktyje nurodytas notarinių veiksmų savikainos apskaičiavimo algoritmas yra sukurtas STRATA, kuri atliko Notaro atlyginimo įkainių galimų nustatymo kriterijų ir tvarkos analizę (toliau – STRATA analizė) ir sukūrė notaro atlyginimo įkainių metodiką.</p> <p>Kaip nurodyta Notarų rūmų rašte, notarinio veiksmo sąnaudas labiausiai apsprendžia notaro skiriamas laikas notarinio veiksmo atlikimui, todėl modelyje yra siūloma apklausos būdu surinkti informaciją iš notarų apie laiko sąnaudas, patiriamas notarinių veiksmų atlikimui. Kartu pažymėtina, kad, siekiant nustatyti notarinio veiksmo parengimo ir atlikimo laiko sąnaudas, svarbu vertinti ne tik notaro skiriamą laiką, bet taip pat ir notaro darbuotojų laiko sąnaudas.</p> <p>STRATA siūlomas modelis leistų gauti tikslesnę informaciją apie notarinių veiksmų sąnaudas ir savikainą, kas sąlygotų ir labiau ekonomiškai pagrįstai, tiksliau nustatyti įkainių dydžius.</p>

	<p>įverčiai), o kitiems, papildomiems ir palydintiems veiksams bus priskirta sąlyginai daugiau sąnaudų;</p> <p>- Įsakymo projektu tvirtinamoje Apklausos dėl notaro ir notaro padėjėjo (-ų) patiriamų laiko sąnaudų atliekant notarinius veiksmus anketos formoje siūloma rinkti duomenis apie notaro ir jo padėjėjų laiką, skiriamą notariniams veiksams atlikti, tačiau tai nėra reprezentatyvu, nes didžiausią pridėtinę vertę sukuria būtent notaras. Be to, notaro padėjėjų laiko duomenų surinkimas, apibendrinimas ir interpretavimas reikalauja papildomų laiko ir kitų resursų.</p> <p>Apibendrinant, pasiūlyta notarinių veiksmų įkainių savikainos apskaičiavimo metodika yra klaidinga ir iškreipianti sąnaudų principą, kadangi notarinių veiksmų įverčius siūloma apskaičiuoti pagal:</p> <p>1) DUFS, į kurią nėra įtrauktas notaro atlygis, tačiau gali būti įtrauktas kitų notaro biuro darbuotojų, neteikiančių paslaugų klientams, atlyginimas;</p> <p>2) laiką, kurį notaras ir notaro padėjėjai skiria notarinių veiksmų atlikimui, nors DUFS reprezentuoja tik notaro biuro personalo, bet ne notaro atlygį, o veiksmų atlikimo trukmė nustatoma pagal supaprastintą anketą, kuri neapima visų notarinių veiksmų, ir surinkti duomenys nėra patikimi (žr. pastabą Nr. 8);</p> <p>3) kitas sąnaudas, kurios paskirstomos notariniams veiksams pagal kiekį, o ne pagal jų atlikimui skiriamą laiką.</p> <p>Atsižvelgiant į išdėstytus motyvus ir pasiūlymus, turi būti keičiama Metodika ir naikinamas jos priedas Nr. 3. Siūlome visas sąnaudas (neskirstant į DUFS, kitas kintamas ir pastovias) notariniams veiksams priskirti pagal notaro (ne notaro ir padėjėjo (-ų)) skiriamo laiko proporciją konkreitiems notariniams veiksams atlikti, nes tik tokiu būdu sąnaudos bus paskirstytos pagal esminę vertės kūrimo kriterijų – notaro skiriamą laiką, ir bus įgyvendintas Notariato įstatyme įtvirtintas sąnaudų kriterijus.</p>	
	<p>7. Metodikos 12 punktas turėtų būti papildomas nurodant, kad perskaičiuojant vidutinį notaro atlygį įvertinamas ir būsimas notaro sąnaudų pokytis. Taigi, jeigu įkainių perskaičiavimo metu planuojama priimti ar jau yra priimti notaro mokestinę bazę keičiantys teisės aktai, pavyzdžiui, nustatantys kitokį gyventojų pajamų mokesčio dydį ar notarų mokesčio Lietuvos notarų rūmams dydį, į tai turi būti atsižvelgiama.</p>	<p>Neatsižvelgta</p> <p>Notarų sąnaudų pokyčiui gali turėti įtakos ne tik mokestinės bazės pasikeitimas, bet taip pat ir ekonominės situacijos, darbuotojų darbo užmokesčio pokyčiai bei kiti veiksniai. Atsižvelgiant į tai, abejotina, ar galima tiksliai prognozuoti notarų faktiškai atsirandančių sąnaudų ir pajamų santykį. Pažymėtina, kad sąnaudų pokyčiai atsispindės kiekvienais</p>

		<p>metais vertinant notaro gaunamą faktinį atlygį ir apskaičiuotą naują vidutinį notaro atlygį. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pagal Projekto 12.4 ir 12.5 papunkčiuose siūlomą reguliavimą, nauja marža būtų perskaičiuojama, jeigu 2 kalendorinius metus iš eilės nustatomas daugiau ar mažiau kaip 20 proc. neigiamas ar teigiamas skirtumas tarp notaro gaunamo vidutinio faktinio atlygio ir naujai apskaičiuoto vidutinio notaro atlygio.</p>
	<p>8. Metodikos 13 punkte numatyta ir Įsakymo projektu siūloma tvirtinti Apklausos dėl notaro ir notaro padėjėjo (-ų) patiriamų laiko sąnaudų atliekant notarinius veiksmus anketa yra nelogiška ir nereprezentatyvi. Visų pirma, nėra aišku, ar notaras ir kiekvienas notaro padėjėjas turi pildyti atskiras anketas, ar notaras turi pildyti vieną anketą, kurioje nurodytų savo ir padėjėjų skiriamo laiko vidurkį (tai skaičiavimus daro dar sudėtingesnius). Anketoje prašoma įvertinti tiek notaro, tiek notaro padėjėjų darbo laiką, nors vėliau skaičiavimuose naudojamas tik DUFS, į kurį neįtraukiamas notaro atlygis. Anketoje nėra nurodomi visi notariniai veiksmai. Todėl neaišku, kaip skaičiuojamos sąnaudos kitiems veiksams, ir kaip notaras turėtų vertinti jiems skiriamą laiką.</p> <p>Atsižvelgiant į tai, kad notarinių veiksmų įvairovė yra didelė, notarui sudėtinga tiksliai įvertinti skiriamo laiko dalį atskiriems notariniams veiksams. Neįmanoma prisiminti, kokia laiko dalis buvo skiriama vienam iš šimto veiksmų atlikti, ypač jei kai kurie veiksmai atliekami per kelis kartus. Todėl pateikti duomenys bus netikslūs ir neobjektyvūs.</p> <p>Siekiant objektyvumo, siūlome vertinti atskiriems notariniams veiksams notaro skiriamą laiką. Šiems duomenims surinkti galėtų būti naudojama reprezentatyvios notarų grupės apklausa, Lietuvos notarų rūmų surinkti duomenys ar kiti metodai, užtikrinantys duomenų tikslumą ir objektyvumą. Gauti duomenys būtų lengvai konvertuojami į procentinę notaro darbo laiko išraišką, reikalingą notarinių veiksmų įverčių skaičiavimams atlikti.</p>	<p>Atsižvelgta iš dalies</p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad Anketos formoje pateikiama tokia formuluotė:</p> <p>„Prašome lentelėje įrašyti duomenis, kiek <u>Jūs kartu su padėjėjais vidutiniškai</u> per mėnesį skirate darbo laiko notariniams veiksams atlikti pagal notarinių veiksmų grupes.“</p> <p>Pakoreguotas Metodikos 13 punktas ir išdėstymas taip:</p> <p>„<u>Notarai</u> ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo Anketos gavimo dienos privalo ją užpildyti ir pateikti nurodydami vidutinę bendrą savo ir padėjėjo (-ų) darbo laiko dalį, išreikštą procentais, skiriamą notarinių veiksmų grupių ir konkrečių veiksmų atlikimui.“</p> <p>Taip pat pažymėtina, kad STRATA atlikus tyrimą rekomendavo notarinių veiksmų įkainiams įvertinti, be kita ko, notarų darbo laiko sąnaudas pagal notarinių veiksmų grupes atskirai tiek miestuose, tiek rajonuose (<u>apklausos būdu</u>), tai yra surenkant duomenis iš pirminių šaltinių.</p> <p>Pasisakydami dėl notarinių veiksmų įvairovės ir duomenų tikslumo, atkreiptinas dėmesys į tai, kad STRATA analizėje nurodyta, jog notarų įkainių nustatymo reforma Prancūzijoje parodė, kad detaliais duomenimis apie notarų veiklą grindžiamų įkainių modeliavimo taikymas nepasiteisino: tai per daug brangu ar net neįmanoma dėl duomenų trūkumo. Lietuvos atveju itin detalių duomenų apie notarų veiklą rinkimas taip pat nepasiteisintų². Todėl, kaip ir Prancūzijoje, notarinių veiksmų</p>

² Pirmiausia, atmestina ABC (angl. activities based costing) metodika kaip per daug brangi, sunkiai taikoma ir imli laikui: reikėtų atlikti apie 100 notarinių veiksmų, atliekamų 250-ies notarų, skaičiavimus, įvertinant vidutiniškai bent 3 kiekvieno notarinio veiksmo atvejus (kas sudarytų po 75 000 (250x100x3) įverčių). Antra, detalios sąnaudos įvertinti leidžiančiai metodikai, kuri pritaikyta daugiau individualios organizacijos kainodarai, bet ne visos rinkos įkainių valstybiniam reguliavimui, reikalingi detalūs ir gausūs duomenys apie notarų veiklos subtilybes.

		<p>įkainiams apskaičiuoti buvo pasirinktas vidutinių sąnaudų metodas. Pagal šį metodą apskaičiuojami vidutiniai sąnaudų vienam notariniam veiksmui įverčiai (savikainos) atsižvelgiant į sąnaudų pobūdį: skiriamos kintamosios ir pastoviosios sąnaudos. Prie kintamųjų priskiriamos ir darbo užmokesčio fondo sąnaudos, o prie pastoviųjų – notarų mokami mokesčiai.</p>
	<p>9. Projektų lydraštyje nurodyta, kad pagal STRATA sukurta įkainių nustatymo modelį siūloma visus notarinius veiksmus suskirstyti pagal grupes, nes tai reikšmingai palengvina įkainių perskaičiavimą ir naujų įkainių nustatymą. Tačiau pagal tokį reguliavimą įkainių apskaičiavimas nėra tikslus. Kai kuriose notarinių veiksmų grupėse yra labai skirtingi notariniai veiksmai – pavyzdžiui, Kitų notarinių veiksmų grupėje yra ir jūrinio protesto priėmimas, ir asmens parašo tikrumo paliudijimas; Kitų sandorių grupėje yra rangos sutartis ir pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo. Daug tiksliau būtų, kaip ir minėta, skaičiuoti kiekvienam notariniam veiksmui atlikti notaro skiriamą laiką.</p>	<p>Neatsižvegta Argumentai pateikti 8 pastaboje dėl notarinių veiksmų įvairovės ir duomenų tikslumo.</p>